

Так, у сільській місцевості у 1997 році цей показник склав 8,4 чол. на 1000 чол. (4,9 у міській), що у 2,6 рази вище, ніж у 1990 році.

Головним питанням у вирішенні проблеми соціального розвитку в аграрному секторі економіки є вирішення матеріального стимулювання праці - поки не запрацюють економічні важелі мотивації праці неможливо сподіватись на ріст продуктивності праці. Однак, окрім матеріальних важелів мотивації праці не можна випускати з поля зору і всі інші фактори соціального захисту людини. Необхідно створити нормальні умови життя й праці не тільки у виробничому процесі, але й у побуті, особистому господарстві. Як показує закордонний досвід, високопродуктивну працю викликає, окрім високого рівня заробітної плати, дія усього комплексу соціальних показників функціонування суспільного виробництва.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧІВ ЗАКРИТОГО ГРУНТУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.В. ДОБРОЗОРОВА – асистент, Херсонський ДАУ

Овочі є важливим і дешевим продуктом харчування, що забезпечує потребу населення у вітамінах, мінеральних речовинах, мікроелементах, органічних кислотах, а також частково потребу у вуглеводах, вони регулюють травлення і поліпшують засвоєння інших харчових продуктів, сприяють підвищенню стійкості організму людини проти захворювань.

У високорозвинутих країнах світу у структурі щоденного споживання важливіших продуктів харчування на частку овочів приходиться до 20-30%. Зокрема, у США, Японії, Франції, Італії щорічно споживання овочів на душу населення складає 116, 120, 125, 168 кг відповідно. В Україні цей показник дорівнюється в середньому 90,5 кг, що на 32,5% нижче норми, крім того споживання цієї важливої вітамінної продукції носить сезонний характер.

Проведені нами дослідження показали, що основна частина овочевих вирощується у літньо-осінній період (58-65%), а в зимово-весняний надходження їх різко зменшується. Найменш тривалий період споживання у свіжому вигляді таких овочів, як помідори, огірки, перець, баклажани та інші. Помідорів у серпні надходить близько 54, а в грудні – червні – 0,3% річної кількості, огірків – відповідно 27 і 2,9%.

Для цілорічного забезпечення населення свіжими овочами виробництво їх у несезонний період збільшують за рахунок вирощування у спорудах закритого ґрунту.

Останнім часом виробництво овочів в закритому ґрунті Херсонської області, згідно даних обласного статистичного управління, значно скоротилося, сталися суттєві зміни в структурі головних виробників (табл. 1).

За 5 років виробництво ранньої овочевої продукції в області зменшилось на 37,6%. Це сталося за рахунок урожайності, яка з 6,4 кг/м² в 1995р. знизилась до 2,1 кг/м² в 1999р. (Для порівняння, в агрокомбінаті “Тепличний” Київської області одержують 37 кг овочів на 1 м²). Площі під овочами захищеного ґрунту в області збільшились за рахунок весняних плівкових теплиць на 85,4%. Це зумовлено підвищенням уваги до цього високорентабельного бізнесу власників особистих підсобних господарств, тут площі під овочами зросли майже в 2 рази. Навлаки, в господарствах громадського сектору вони зменшились в 1,7 рази.

Асортимент ранньої овочевої продукції, виробленої в області, не відзначається великою різноманітністю. Він складається в основному з огірків та томатів. Питома вага огірків у валовому зборі ранніх овочів у середньому в 1995-1999р.р. дорівнювалась 36,8%, томатів - 59,8%. Доля інших овочів (перцю, баклажан, капусти та ін.) за цей період складала 3,4%.

Як уже зазначалося раніше, головним виробником ранніх овочів є населення (97%). В 1999р. у цьому секторі було вироблено в 31,4 рази більше овочів, ніж громадському секторі. Високі ціни на цю продукцію, можливість швидкого одержання прибутку роблять зрощування тепличних овочів вельми привабливим заняттям. Рентабельність досягає 200%. Тому кількість дрібних приватних господарств біля обласного центру постійно зростає. Але якщо порівняти статистичні показники валового збору в цієї категорії господарств в 1999р. з 1995р., то одержимо, що він знизився на 36,3%. Врожайність у цьому секторі упала на 68,7%. Таку зміну показників можна пояснити тільки умисним заниженням результатів господарями.

Таблиця 1 - Площа, врожайність та валовий збір овочів закритого ґрунту по категоріях господарств Херсонської області

Роки	Овочі всього	В тому числі	
		Всі форми колективних підприємств	Особисті підсобні господарства населення
Площа, тис. м ²			
1995	1345,5	127,6	1217,9
1996	1242,0	125,0	1117,0
1997	1040,0	90,0	950,0
1998	2506,9	86,8	2420,1
1999	2495,0	75,2	2419,8
1999 до 1995,%	185,4	58,9	198,7
Урожайність, кг/м ²			
1995	6,4	3,4	6,7
1996	3,2	2,0	3,3
1997	3,2	1,8	3,3
1998	3,1	2,3	3,1
1999	2,1	2,2	2,1
1999 до 1995,%	32,8	64,7	31,3
Валовий збір, тонн			
1995	8593,7	433,8	8159,9
1996	3936,0	250,0	3686,0
1997	3297,0	162,0	3135,0
1998	7651,2	201,4	7449,8
1999	5362,5	165,5	5197,0
1999 до 1995,%	62,4	38,2	63,7

Виробництво ранніх овочів в особистих підсобних господарствах переважно ведеться у весняних плівкових теплицях, площа яких не перевищує 1-5 соток. Великі теплиці в 10 соток зустрічаються дуже рідко. Головним фактором, що допомагає їм вижити та конкурувати з великими тепличними господарствами, є мінімальні енергетичні витрати. Часто єдиний постачальник тепла для маленьких приватних теплиць - сонце. Але населення програє тепличним комбінатам по термінах виробництва найбільш популярних овочевих культур - огірків та томатів. Якщо в тепличних комбінатах перші огірки з'являються вже в лютому, то у приватників - в кінці травня. До цього вони вдало виробляють та збувають майже без конкуренції з боку великих комбінатів різноманітну зелень - лук, петрушку, салат, редиску.

Треба зазначити, що під редиску відводиться велика частина площ у приватних теплицях. Причина - мінімальні витрати та великий прибуток. У досвідчених овочівників уже врожай цієї культури окупає всі, пов'язані з налагодженням виробництва витрати.

На кінець квітня, коли врожай редиски вже зібраний, приватник, як правило, висаджує на її місце огірки та томати. Тепличні ж комбінати спеціалізуються весь сезон на одній культурі.

Повна втрата громадських сектором ринку ранньої овочевої продукції зумовлена складним фінансово-економічним становищем аграрних підприємств та тепличних господарств. В 1999р. в цьому секторі зібрано 165,5 т овочів (для порівняння, декілька років тому одне тільки тепличне господарство "Данко" реалізувало кожний рік майже 2,5 тис. тонн овочевих).

Складність становища в тепличних господарствах області можна пояснити підвищенням цін на енергоносії. Наприклад, по огіркам та помідорам витрати на природний газ складають в середньому 43-44% собівартості. Часто доход від реалізації тепличної продукції не перекриває виробничих витрат. Звідси - велика заборгованість підприємств за енергоносії, і тому відключення їх від газопостачання, затягування термінів початку експлуатації теплиць, різке зменшення площ, що використовуються. Наприклад, в тепличному господарстві "Данко" площі під зимовими теплицями скоротились майже в десять раз. Якщо в 1990 р. вони складали 10 га, то зараз тільки 1,1 га.

Модернізація всієї тепличної галузі області на сьогоднішній день уявляється неймовірною. Інвестиційні кошти вкладаються, як правило, в нові підприємства, а обладнання більшості тепличних господарств Херсонщини давно пережило термін амортизації.

Незайняті сегменти ринку зразу відчули комерсанти і на прилавках магазинів з'явився немалий асортимент ранньої овочевої продукції з інших, як не парадоксально, більш північних областей України – Миколаївської та Запорізької. Різко зріс імпорт ранніх огірків, салату, кропу, помідорів з Туреччини, Кіпру, Арабських Еміратів, Ізраїлю та Голландії. При цьому треба відмітити, що велика частка посередників для одержання ряду пілг видають імпорتنу продукцію за власну.

Таким чином, поступово вітчизняними виробниками може бути втрачений високорентабельний ринок ранніх овочів. Для того, щоб запобігти цьому явищу необхідно розробити на обласному рівні спеціальну галузеву програму, головною метою якої буде збільшення виробництва овочів у позасезонний період за рахунок комплексної реконструкції і технічного переозброєння галузі на

якісно новій основі з використанням високопродуктивних технологій, конструктивних рішень теплиць, систем машин та обладнання.

В зв'язку з цим актуальним є вивчення та залучення світового досвіду виробництва ранніх овочевих. На сьогодні найбільш відомі малооб'ємні технології ізраїльських фірм "Нетафим" (34 га), "Пластро "Гват" (4 га), датської – "Клаухам" (26 га), голландських – "Агротех Ди Дам" (36 га), "Ревахо" (5 га, 36 га). Досвід тепличних комбінатів, що їх використовують, свідчить про високу ефективність останніх. Рентабельність виробництва салатів доходять до 60%, кропу, петрушки, селери, помідорів, огірків – до 100-130%, редиски – до 60%, луку – до 30-40%. Урожайність помідорів складає не менше 30,0 кг/м², втрати овочів при збиранні, сортуванні, калібруванні та зберіганні зменшуються на 30%, споживання енергії скорочується в 2,2 рази.

Здійснити реконструкцію або побудувати сучасні теплиці зараз не під силу жодному з господарств Херсонщини. Наприклад, на реконструкцію тепличного комплексу "Данко" площею 5 га, ремонт та заміну обладнання (планується впровадження малооб'ємної технології фірми "Ревахо") необхідно 4117619 грн. Крім того для запуску теплиці в дію треба оборотних коштів в перший рік 1898862 грн., в другий і в третій відповідно 1175870 грн. та 763870 грн. Тому, вважаємо, що вагому частку в фінансуванні цього проекту повинна взяти на себе держава. Найбільш раціональною структурою інвестиційних джерел, на нашу думку є така:

бюджетні кошти – 50%;

власні кошти тепличного господарства – 20%;

кошти комерційних банків – 15%;

кошти зацікавлених фізичних та юридичних осіб – 15%.

Впровадження цього проекту дозволить підприємству виробляти конкурентноспроможну продукцію. Урожайність томатів зросте до 32,3 кг/м², огірків до 35 кг/м². Рентабельність виробництва томатів буде складати в середньому 104,5%, огірків 90,5%. Підприємство за три роки функціонування проекту одержить чистий прибуток на суму 54445288 грн. Запланована рентабельність проекту – 157,3%.

Таким чином, виконання проекту дозволить тепличному комплексу "Данко" зайняти лідируючі позиції на ринку ранньої овочевої продукції, а населенню області цілорічно споживати якісні овочі за прийнятними цінами.